

Da Gandrup fik Hospital

Af Gunner Sørensen

I Aalborg Stiftstidende finder man i 1853 følgende indrykninger, som jeg, for læserens bekvemmelighed, har gengivet med latinske bogstaver:

Den 27. oktober 1853

For et Par Maaneder siden havde Sundhedscommissionen for Vesterhassing Sogn et Møde i Gandrup Skole for at udtage et Sygehuus til Cholerasyge. Et Huus i samme By blev ogsaa udtaget, men hvortil der hverken var Vei eller Kjørsel fra nogen Side og uden at det blev paaseet, om det var bekvemmeligt for Syge at indlægges her, da Huset imidlertid var under Reparation; men da Commissionen erfarede det, henvendte den sig til Eieren med disse Ord: at han strax, saasnart den begjærte, skulde flytte bort fra sit Huus og sin Eiendom og dernæst skulde han uopholdelig lade Huset istandsætte, hvis ikke, da blev han idømt mulct.

Hele Commissionen kan jeg ikke huske, men fornemmelig 2de Personer, som besad stor Forstand; den ene var Skolelærer Ersted, den Anden Gaardmand Jens Andersen, Begge fra Gandrup. Hvor stor Mulct Eieren blev idømt, fordi han havde sit eget Huus under Reparation, veed jeg ikke.

A. B.

Den 5. november 1853, under "Forlangt Indrykkelse"

En Indsender i "Aalborg Stiftstidende" Nr. 270 anker over, at Skræder Niels Larsens Huus af Sundhedscommissionen for Vesterhassing Sogn blev udseet til Sygehuus for Gandrup By i Tilfælde af Choleraepidemiens Udbrud sammesteds; men den ærede Indsender har formodentlig skrevet om en Sag, som han ikke kjender, da vi nødigt ville antage, at han med Villie har forvandsket Sandheden.

Naar han saaledes skriver, at der ingen Vei eller Kjørsel er til Huset, da viser det hans Ubekjendskab til de locale Forhold: thi ovennævnte Huus ligger kun faa Favne fra Gaden, til hvilken Husets Jord støder, saa der aldeles ikke er nogen Vanskelighed ved at komme til Huset. Den ærede Indsender skriver fremdeles,

Fortsættes næste side

at Huset var under Reparation, hvad der maa have været i Inds.'s Indbildning; thi samme Dag som Huset blev udmeldt, blev det synet af to af Commissionens Medlemmer, var da i fuldkommen beboelig Stand og befandtes skikket til ovenmeldte Bestemmelse; men aldrig saasnart var Husets Eier, Ungkarl Skræder Niels Larsen, underrettet om Husets Udmeldelse til Sygehuus, før han bortførte Vinduer og Dørre, opbrød Lofterne, fyldte Stuerne med Tørv og gjorde Huset fuldkommen ubeboeligt, i hvilken forfatning det blev staaende indtil Choleraepidemien var ophørt i Kjøbstederne heromkring. Naar den ærede Inds. Kalder det en Reparation, og det ved et Huus, som er opført for to Aar siden, saa er han den eneste, idetmindste her paa Egnen, der har givet disse faa Timers Anstrængelse af bem. Skræder Niels Larsen et saadant Navn.

Den ærede Inds.'s sidste Paastand om Commissionens Adfærd er lige saa overensstemmende med Sandheden som de foregaaende, og fristes vi til at antage, at det er gaaet ham med Mulcten som med Reparationen: thi Commissionens Skrivelse henligger hos Undertegnede til behagelig Eftersyn for den ærede Inds. og findes der ikke noget Ord om Mulct eller slige Kraftudtryk, som det har behaget Inds. at lægge Commissionen i Munden.

Det vil forresten være os kjært at erfare den ærede Indsenders Navn, der vil forsvare en saadan Adfærd under slige Omstændigheder og paa en Tid, der er saa rig paa modsatte Exempler.

Gandrup, den 1ste November 1853.

S. Ersted, Jens Andersen.

Medlemmer af Sundhedscommissionen
for Vesterhassing.

Den 15. november 1853, under "Forlangt Indrykkelse"

Da Skolelærer Ersted og Gaardmand Jens Andersen af Gandrup have fundet sig foranledige til, i "Aalborg Stiftstidende" Nr. 278 at imødegaae et i samme Blad Nr. 270 forudgaaet Inserat paa en Maade, der i de væsentligste Dele stiller mit Forhold til Sundhedscommissionen og dens tagne Beslutning med mit Huus i et urigtigt Lys, anseer jeg det at være Pligt for mig, at opklare det Passerede, saaledes som det i Virkeligheden stemmer overens med Sandheden.

Den Dag, Sundhedscommissionen holdt Møde i Gandrup Skole og udtog mit Huus til Sygehuus, var ingen af dens

*Gaden =
den nuværende Gl. Kongevej

Medlemmer i Huset, hvor jeg selv var tilstede hele Dagen; senere har jeg hørt, at nogle af denne Commissions Medlemmer bemeldte Dag skulle have været ved Huset for at undersøge, om der var Kjørsel til Huset, som der skal være reist Tvivl om i selve Commissionen og som der i Virkeligheden ikke heller er, da Husets Toft, der dengang var bevoxet med Sæd, vel støder til Gaden*, men derfra til den virkelige Vei ingen offentlig Kjørsel er. At fælde nogen competent Dom over Huset selv, kunde disse Mænd derfor ikke, og hvad de have dømt om Kjørselen, kan jeg ikke vide; men meget ønskeligt vilde det være for mig, om de kunde finde en lovlig Vei for mig, som jeg haardt savner. Dagen efter Mødet indfandt Skolelærer Ersted sig hos mig for at gjøre mig bekendt med den i Commissionen tagne beslutning, og da de fandt Huset, der vel er opført for to Aar siden, men af gamle cassetede Materialer fra Østerhassing nedbrudte Skole, i ubeboelig Stand, betydede Skolelærer Ersted mig, at jeg uopholdelig skulde bringe det i brugbar Stand for Cholerasyge, med Tilføiende, at hvis det ikke skeete, skulde det ikke gaae mig godt, saasandt han heed Ersted og var Skolelærer i Gandrup. En senere Tilkjendegivelse fra nogle flere af Commissionens Medlemmer, der var affattet skriftligt, blev communiceret i min Fraværelse, og dennes Indhold er mig derfor ikke fuldkommen bekendt.

Huset er for længe siden fuldstændigt repareret og det har, som vel er, ikke været savnet til Sygehuus, hvortil vistnok ogsaa denne liden Bolig slet vilde have egnet sig, og hvorfor jeg ikke heller har været nødt til at gjøre Brug af Ersteds gode Tilbud, at tye til Skolestuen, naar mit Huus var taget i Brug, et Tilbud, som jeg forresten ikke heller godt kunde have benyttet, da han dertil knyttede det saare forekommende Løfte, at vilde huse de muligen Cholerasyge i bemeldte Skolestue, medens jeg fik Leilighed til at gjøre Huset ryddeligt.

Gandrup, den 13de November 1853.

Niels Christian Larsen

For at illustrere hvor stor frygten for sygdommen var, medtager jeg herunder en historie fra Aalborg Stiftstidende d. 15. november 1853, ligeledes under "Forlangt Indrykkelse"

Ligesom man i de offentlige Blade har læst om uchristelig Behandling af Cholerasmittede Medmennesker i Sjælland og Fyen, saaledes kan Aalborg ogsaa opvise et mærkeligt Exempel paa en lignende, ja endog uværdigere Handlemaade under Choleraepidemien.

Fra den paa Strømmen seilfærdige norske Slup "Nordstjernen" ført af Skipper Thor Thorsen af Østeriiser, blev nævnte Skipper samt Matros Knud Olsen om aftenen den 12te August bragte som syge paa Choleralazarettet i "Enighedslund". Skipperen døde den samme Nat, men Matrosen blev helbredet og af Lægen, ifølge dennes skriftlige Anmeldelse af 21de August til den norske og svenske Consul hersteds, udskreven af Sygelisterne som fuldkommen helbredet.

Forsynet med skriftligt Beviis fra Consulatet om dettes Forpligtigelse at indfri vedkommende Værts Regning for hans Kost og Logis, henvendte K. Olsen sig forgjæves til flere af Byens Værter, som stadig modtage Søfolk, men Ingen vilde modtage ham.

Han henvendte sig derfor til Politimesteren, Hr. Justitsraad Johnson, som med Beredvillighed udstedte skriftlig Ordre til vedkommende Værtshuusholdere, som herbergede Søfolk, at modtage den Helbredede i Logis, "under Straf efter Lovens Strængthed i Vægringstilfælde". Flere Værtshuusholdere, som man henvendte sig til, erklærede imidlertid, at de af Mangel paa Plads ikke saae sig istand til at modtage Sømanden.

Consulatet sendte derefter Matrosen op til Gjæstgiver Christensen i "Hotel Phønix" paa Vestergade og opfordrede ham til at efterkomme Politimesterens Ordre, at give Sømanden Logis og Kost, indtil Skibsleilighed til Norge indtraf. Men Hr. Christensen nægtede at ville huse ham. Consulen besørgede derfor den endnu svage, nogle og tresindstyveaarige Reconvalescent en seng tilberedt i Consulatboligen og sørgede for hans øvrige Fornødenheder indtil hans afreise.

I Anledning af Consulens Klage til Politimesteren over Værtshuusholdernes og Gjæstgiver Christensens uværdige Forhold, vides ikke at vær foretaget Noget, og den kongl. norske Regjering er bleven underrettet om ovennævnte inhumane Behandling.

Værtshusholderne og hotelværten foretrak åbenbart også, ligesom skrædderen, at risikere en bøde, fremfor det potentielle kundetab at huse en koleraramt kunne resultere i.

Det er ikke let at finde hoved og hale i denne historie om Gandrups kolerahospital, men man kan i hvert fald gå ud fra at sundhedskommissionen havde handlet hen over hovedet på skrædderen, og at han bestemt ikke var indforstået med deres afgørelse. Hvorfor valget netop faldt på

skrædderens hus, kan man kun gisne om. Det lyder lidt underligt at man ligefrem ville smide ham ud af hans egen bolig, selv om han var ungarl, så han har nok ikke rigtig boet der; hvordan skulle han ellers, på én dag, kunne gøre huset ubeboeligt; det kan næppe have været møbleret. Huset var blevet bygget 2 år tidligere, altså i 1851. Dengang kunne man ikke mure i frostvejr; så man begyndte murerarbejdet om foråret og medens det stod på lavede tømreren loftsbjælkerne og tagspærerne klar. Når taget var lagt satte man vinduer og døre i; så kunne man i ro og mag færdiggøre det indvendige uanset vejrliget. Huset var opført af genbrugsmaterialer, hvilket sikkert ikke var usædvanligt dengang; byggematerialer blev brugt igen og igen. Men det var jo nok mestendels de mindrebemidlede, der valgte den løsning, - statusbyggeri lavede man ikke af brugte materialer. Man kan godt forestille sig at skrædderen har villet lave en del af arbejdet selv og enhver selvbygger ved at det tager tid, så huset har måske manglet lidt i at være indflytningsklart. Eller han har måske haft planer om at udleje det, hvem ved? Under alle omstændigheder, så har han forståeligt nok ikke været interesseret i at hans nye hus skulle være kolerahospital. Alene tanken om senere at skulle flytte ind i et hus, der havde huset kolerapatienter, har været afskrækkende nok, men i folkemunde kunne koleraen klæbe til hans hus i lang tid fremover. Nok var han ungarl, men måske havde han planer om at gifte sig, når huset stod færdigt.

Skolelæreren har nok også haft sine motiver til at pege på skrædderens hus; han boede på skolen, som havde skolestue i den ene halvdel og lærerbolig i den anden, og han var åbenbart klar over at hans skolestue var alternativet. Lærer Ersted selv var ugift da sundhedskommissionens famøse møde fandt sted, men han blev gift d. 14. oktober, så brylluppet har muligvis allerede været planlagt og udsigten til at bære sin brud over tærskelen til et kolerahus har bestemt ikke været tillokkende.

Folk er ikke altid søde mod hinanden og især ikke når de er bange. Og der var virkelig grund til at være bange. I Aalborg var der 762 kolerasmittede under epidemien, som varede fra 5. august til 6. oktober; heraf døde 409 - altså over halvdelen.

Aalborg Stiftstidende, der i mellemtiden havde skiftet navn til "Aalborg Tidende", bragte i 1903 en fortsat artikelserie om koleraepidemien 50 år tidligere; den 26. september står der om Gandrup:

Koleraen for 50 Aar siden

----- Der var kommen Order til, at der i hver Kommune skulle holdes et Lokale til Rede, hvis der skulde forefalde epidemiske Tilfælde. Enkelte Steder blev Skolerne udsete, andre Steder valgte man Fattig-husene, -----

I Gandrup faldt Valget paa et lille, privat Hus, tilhørende Ungkarl Skræder Niels Larsen, men saa snart Skræderen fik Kundskab om Sundhedskommissionens Hensigt, skyndte han sig med at faa Vinduer og Døre taget bort, fik loftet brækket op og fik Tørv fyldt ind i Stuen. Da Lærer Ersted som Udsending for Sundhedskommissionen kom for at meddele ham, at han maatte holde sit Hus til Rede, stod Skræderen og grinte saa smaat. "Det lod sig nu ikke gøre", mente han, "for Huset var under Reparation og var, som enhver jo kunde se, ikke for Tiden egnet til at tage imod syge".

Lærer Ersted og Skræderen kom i lidt Mundhuggeri, og der synes at være faldet drøje Ord. Det endte med, at Ersted lod Skræderen vide, at Huset uopholdeligt skulde sættes i brugbar Stand til Sundhedskommissionens Disposition; ellers skulde det gaa Skræderen ilde, saa sandt hans Navn var Ersted, og han var Skolelærer i Gandrup.

Senere fik Skræderen en skriftlig Anmodning fra Kommissionen om at faa Huset sat i Orden, men heller ikke det hjalp. Først da Koleraepidemien var forbi, blev Huset atter gjort beboeligt, og dets Ejer kunde igen flytte ind i det Hjem, han saa drabeligt havde værnet. Gandrup fik heldigvis ikke noget Brug for Koleralokale, og der blev vistnok ikke rejst nogen Tiltale mod den genstridige Skræder.

Her, 50 år efter, var skrædderen kommet til at grine; det tror jeg altså ikke at han gjorde - der var slet ikke noget at grine ad.

26. januar 2018

DA GANDRUP FIK HOSPITAL

af

Gunner Sørensen
Gl. Kongevej 6
9362 Gandrup